

La roina

(ALDC, III, 667. La roina)

La ‘pluja menuda’ coneix diverses motivacions: **1)** ‘mullat de rosada’: *roina*, del cat. central, és un postverbal de *rosinar*, der. intensiu de *rosar* ‘mullar de rosada’, der. alhora de *ros* (< llat. ROS), que apareix en el compost *aigua-ros* 64; **rosina*, per pèrdua de la -[z]- (com *rosada* > *roada*, *resina* > *reïna*), passant per **roïna*, va donar *roina* [r'ojnə] amb desplaçament de l'accent sobre la vocal oberta (com VAGINA > *baïna* > *baina*); la -s- encara és present en el der. *rosimall* 59 i la sil·labació -oi- en els der. *roïneig* 21, 23 (*rovineig* 24, amb [b] antihàtica), *roïnim* 18, *roïnai* 28 (però *roïnai* 22); var. *roïma* 54, 61, 63, 67, per equivalència acústica de nasals, *roïm* 31; *rovill* 3, 96, de *roïll* 8, 16 (< *rosill*), amb caiguda de -s- i -v- antihàtica; **2)** onomatopeia: *xim-xim* (var. *xiu-xiu* 20, 41), en punts esparsos del Principat, i *xec-xec* 72, potser *babai* 77 (no *DECat*); **3)** ‘elements petits’: *borrim* (var. *borrum* 131), der. de *borra* ‘minúcies; granissada’, amb els der. dim. *borrimet* 40, 141, 143, 150, *borrumet* 130; *brusca* (← ‘branquilló, ramutxalla’), amb els der. dim. *brusqueta* 77, 81, *brusquina* 76, *brusquineta* 83, *brusquinoia* 81; *llema* 82 (< llat. LENDINE ‘ou de poll’), dim. *llemeneta* 156; *espurnejada* 92, der. intensiu de *espurna*; **4)** ‘pluja o aigua menuda’: a) a partir de *pluja* (< llat. vg. PLŬIA), *aigua* 169 o *llovisna* (← cast. *llovizna*), amb els dim. *plugina* 71, *plugim* 51, *plugeta* 188, *plujó* 90; *aigüeta* 166, *aiguarol* 133, der. de *aigual*, com *aigualada* 41, 91; *llovisneta* 178, 181, *llovina* 115 (simplificació de -[zn]-), *mollisna* 134, 138, 142, 160, 176, 178, metàtesi de **llomisna*, *plovisna* 147, 174 i *plovina* 98, per encreuament de *llovisna* amb *ploure*; b) amb un determinant: *pluja fina*, *pluja fineta* 119, *aigua fina* 149, *aigua fineta* 154, *pluja petita* 25, 36, *pluja menuda* 32, 89, 105, 113, *pluja menudeta* 185, *aigua menuda* 189, *aigua prima* 81, 138, *pluja suau* 86; *ploviscó* 67, 121, 123, 127, de *ploviscar* + el suf. dim. -ó (< llat. -ONE), *plovisquilla*

72; *llovisna menuda* 187; c) der. de *ruixar*: *ruixell* 108, *ruixim* 42, 84; *reixivada* 186, der. de *reixiu*; d) amb metàfora: (*pluja* o *aigua*) *de pèl de gat* 33, 103; *cama de mosca* 72; *cama d'aranya* 75, 79; *aigua de pastor* 47; *aigua cernudeta* 190; *pixum de boira* 65 o *de broma* 135, *repixum* 126, *boira pixadora* 181, *espixorrada de boira* 150, *escompixall* 23; e) metonímia relacionada amb un objectiu: *aigua de caragol* 72, ideal per anar a cercar aquests gastròpodes; o amb l'època: *pluja d'hivern* 104, *pluja de sementer* 112, 113 o *sementer* 110, 113, “perquè cau a l'octubre”; f) ‘petites partícules d'aigua de la boira’: *boira* 170, 175, *boirineva* 76, *boirinoia* 81, *boirim* 73, *escorriu de boira* 144, *boira cegallosa* 118; *neblina* 108, 180 (← cast.); *calitja* 38; *brufada* 86, der. de *brufar* ‘esquitjar de gotes’, alteració de *bufar*; *xispetes* 173, dim. de *xispa* (← cast. *chispa*); **5)** ‘humitat’: *banyadura* 106, der. de *banyar* ‘mullar’; *mulladura* 120, der. de *mullar*; *remull*, *remull de broma* 109, *remull de boira* 49, *remullet* 40; **6)** ‘vent de pluja’: *vent pluig* 29, 167, 184 (< llat. VĚNTUS PLŬIAE); *aubaina* 74 (< llat. ALBICINA, der. de ALBUS), des de ‘cel blanquinós; calma del vent en el mar’; **7)** ‘mal temps’: (*aigua de*) *temporal* 116, 141, 149; *borrasca* 69, 97, *borrascada* 69, *borrasquina* 182, *borrasquineta* 182. No falten frases perifràstiques com *ploure moralet* 154, dim. de *moral* ‘suau’.

Banyabobos 125 és mot expressiu referit a la roina que, encara que no ho sembli, arriba a mullar (equivalent al cast. *calabobos*); *bruina* 10, 13 és manlleu a l'oc. *broïna* o al fr. *bruine*.

Són d'origen no aclarit *romiscall* 58, *tronya* 72, *budina* 85, *grémola* 70 i *rufagues* 1.

Són mots normatius *roina*, *xim-xim*, *brusca*, *ploviscó*, *plovisqueig*, *plugim*, des del *DG*₁, 1932; *repix*, que també és normatiu, no apareix al mapa però sí *repixum*.